

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

OUDE-CDU-MINISTER JAN DE KONING had van zijn vader, burgemeester te Zwartsluis, geleerd om bij het besturen altijd oog te hebben voor de mens. Op zijn nachtkastje in het ziekenhuis in Leiden, waar hij in de herfst van 1994 zou overlijden, had hij een boekje liggen met Bijbelse overdenkingen, dat vrienden hem hadden toegezonden. Dominee Carel ter Linden vertelde erover tijdens de kerkdienst ter nagedachtenis aan De Koning: ‘Eén verhaal met name trof hem opnieuw, dat oude verhaal van de verloren zoon. Daar is immers het hele mens-zijn op terug te brengen, op de vraag: zullen zij elkaar dulden? Zullen de zonen elkaar verdragen en aanvaarden? Zal het zijn: jij of ik, of: jij én ik?’

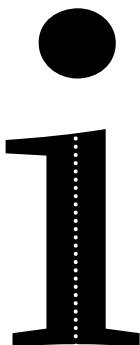
Voor Jan de Koning was mens-zijn in essentie een sociale aangelegenheid. En daarmee had de menselijke waardigheid voor hem vooral een relationeel, wederkerig aspect. ‘Zal het zijn: jij of ik, of jij én ik?’

* * *

Dit CDV-nummer gaat over ‘menselijke waardigheid’.

Dat is op zichzelf een abstract begrip: het klinkt mooi, maar het zegt nog niet zoveel. Maar in zekere zin is die abstractie noodzakelijk: wie de mens ook is of wat hij ook doet, wat hij ook denkt, welke politieke opvattingen hij ook aanhangt – alleen al door zijn bestaan als redelijk wezen dient de mens in zijn waardigheid beschermd te worden. Toch lijkt de onaantastbaarheid van het concept menselijke waardigheid door recente ontwikkelingen ter discussie te staan. Neem de debatten over biogenetica, over het vrijwillige levenseinde. Neem ook, van een heel andere orde, de debatten over de multiculturele samenleving en de veronderstelde onoverbrugbare verschillen tussen culturele groeperingen.

Hoe kunnen wij, in een veranderende samenleving, vanuit christendemocratische perspectief het concept menselijke waardigheid een waar-



devolle betekenis geven? Dat is de hoofdvraag voor deze cdv. Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden gaan we in het eerste deel, 'Wat is de mens?', in op de oorsprong en ontwikkeling van het begrip menselijke waardigheid. Paul van Geest en monseigneur Everard de Jong laten zien dat het concept door de tijd heen verschillende accenten heeft gekregen. Bart Jan Heine vraagt zich af, aan de hand van de Tweede Kamerdebatten over medische ethiek, op welke manier de CDA-Kamerfractie de afgelopen dertig jaar vorm heeft gegeven aan het begrip.

In het tweede deel, 'Mens-zijn in een veranderende wereld', staat de vraag centraal of en, zo ja, op welke manier de menselijke waardigheid van betekenis kan zijn voor het politiek beleid. Zo gaat Ineke Malsch in op de recente opkomst van de biotechnologie. Hoe kan nu worden voorkomen dat het streven naar maakbaarheid erin resulteert dat we onze waardigheid verliezen?

Het derde deel, 'Mens waarheen?', gaat over de samenhang tussen menselijke waardigheid en het christendemocratische mensbeeld. Paul van Tongeren duidt de menselijke waardigheid als een voortdurende opdracht voor de christendemocratie: daarmee wordt voorkomen dat het contrast tussen de absolute eis van de menselijke waardigheid en schendingen ervan in de praktijk leidt tot een houding van nihilisme. Ernst Hirsch Ballin betoogt dat christendemocraten de bescherming van de menselijke waardigheid niet mogen claimen als iets wat speciaal 'van hen' is. Intussen zouden ze wel mogen beseffen dat de afwijzing van onderscheid en achterstelling van andere mensen deel dient uit te maken van het concept van menselijke waardigheid.

* * *

Kan het beginsel van menselijke waardigheid behulpzaam zijn voor het CDA? Zonder twijfel. Hoe? Door het op te vatten als een permanente opdracht. En door het in te bedden in een 'sociale erkenningspraktijk' van alledag, zoals Frits de Lange het omschrijft, en de *sociale* waardigheid niet te veronachtzamen: waardigheid is iets wat je een ander toekent. Op die manier wordt het niet zozeer een abstracte notie, maar krijgt het veel meer een relationele, wederkerige betekenis en wordt het onderdeel van het verkeer tussen mensen, als familie, als buurtgenoot.

De actuele discussie over het voltooide leven is een treffende illustratie. Dit euthanasiedebat in de Nederlandse politiek dreigt te onttaarden in een cultuurstrijd tussen vrijzinnige humanisten en orthodoxe gelovigen. Aan de ene kant vatten progressief-liberale partijen en de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levenseinde het beginsel van menselijke waardigheid op als *persoonlijke* waardigheid, als iets wat mensen zelf wel bepalen. Daartegenover staat het spreken van de christelijke partijen over

de *intrinsieke* waardigheid: ieder mens kent een inherente waardigheid, om de eenvoudige reden dat hij 'beeld van God' is en als mens uit een mens geboren is.

Het CDA zou in dit debat, vanuit zijn traditie van 'dubbel denken' – christendemocraten denken één keer vanuit de eigen overtuigingen over wat het leven waardevol maakt, en één keer vanuit het oogpunt van een plurale maatschappij waarin je anderen de hand reikt –, een rol kunnen spelen door een derde betekenislaag aan te brengen, namelijk de notie van *sociale* waardigheid: wat ben jij waard in de ogen van een ander? Dan worden de noties van *persoonlijke* waardigheid en *intrinsieke* waardigheid niet tegen elkaar uitgespeeld, maar ontstaat de ruimte voor een evenwichtige en voluit christendemocratische afweging, waarbij alle drie de dimensies worden betrokken.

Op die manier kan menselijke waardigheid, net als bij de CDU en de CSU in Duitsland, een politiek relevant begrip worden en kunnen grenzen overstegen worden. In het debat over het voltooide leven: met een patstelling tussen vrijzinnige humanisten en gelovigen is niemand geholpen. En in het debat over de multiculturele samenleving: autochtone Nederlanders en nieuwe Nederlanders hebben immers met elkaar gemeen dat ze als *mensen* gezien en erkend willen worden.

'Zal het zijn: jij of ik, of jij én ik?' Dat is dan geen vraag meer.

Pieter Jan Dijkman, hoofdredacteur *Christen Democratische Verkenningen*